

דף שבועי

בס"ד

פרשת ויקרא, תשפ"ב, מספר 1461

"וזאת תורת המנחה"

מרדכי סבתו

וְנִסְכִּים" (וי' כג:לז); "לא לקח מִיָּדוֹנוּ עֹלָה וּמִנְחָה" (שור' יג:כג); "וְכִי יַעֲלוּ עֹלָה וּמִנְחָה" (יר' יד:יב).

הצד השווה בין העולה והמנחה מבליט את ההבדל ביניהם. בקורבן העולה הכול עולה כליל על המזבח, ואילו בקורבן המנחה הכוהנים אוכלים חלק מן המנחה המיועדת למזבח. מהו טעמו של דבר? נראה שהבדל זה קשור לכך שהעולה היא מן החי והמנחה היא מן הצומח. בהבאת קורבן עולה, מן החי, האדם מבטא את הכרתו שהחיים שייכים לה', וה' הוא מקור החיים כולם: "כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים" (תה' לו:י).

האדם הראשון שנאמר עליו שהקריב עולות לה' הוא נח: "וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבֵּחַ" (בר' ח:כ). מדוע דווקא נח הוא שהתעורר להקריב עולות? נראה שהדבר קשור למבול. נח יצא מן התיבה וראה שה' מחה כל חי מעל פני האדמה, ואותו ואת כל אשר היה איתו בתיבה הציל. באותה עת הוא הרגיש בכל חושיו את שלטונו של ה' על החיים. הוא הבין בצורה העמוקה ביותר שה' הוא מקור החיים, ובאופן טבעי התעורר להקריב עולות לה', כדי לבטא את הכרתו זו.

בהבאת קורבן מנחה האדם מבטא את הכרתו, שגם קיומם של החיים, ולא רק עצם יצירתם, מותנה ברצון ה'. הצומח הוא מזונו של האדם ההכרחי לקיומו. בבריאת העולם נאסר על האדם לאכול בשר והותר לו רק מזון מן הצומח. אדם המקריב קורבן מנחה נותן ביטוי להכרתו בבעלות ה' על המזון המקיים אותו. סימן לדבר, שהמנחה היא עשירית האיפה. על המן שירד לישראל נאמר: "לְקִטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֵר לְגֻלְגֻלֹת" (שמ' טז:טז). העומר הוא מאכל אדם אחד ליום אחד, ובחתימת פרשת המן כתוב: "וְהָעֹמֵר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא" (שם:לו). למדנו מכאן שעשירית האיפה היא מזונו של האדם ליום, והמביא קורבן מנחה, עשירית האיפה, מבטא את אמונתו בכך שמזונו ניתן לו מאת ה'.

קורבן רגיל בא מן החי, ואילו קורבן המנחה בא מן הצומח. כדי להבליט את ההבדל ביניהם ייחד הכתוב שתי כותרות שונות לשני סוגי הקורבנות האלה: הכותרת הראשית היא לקורבן מן החי: "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶם" (וי' א:ב). והכותרת המשנית היא לקורבן מנחה: "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבָּן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יֵהִי קֶרְבָּנוֹ" (וי' ב:א). לקורבן מן החי מציגה התורה שתי אפשרויות: 1. "אִם עֹלָה קֶרְבָּנוֹ" (וי' א:ג); 2. "וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קֶרְבָּנוֹ" (וי' ג:א). תמוה הדבר שהתורה קבעה את קורבן המנחה בפרק ב' ובכך חצצה בין שתי האפשרויות של קורבן מן החי; העולה בפרק א' וזבח השלמים בפרק ג'. כדי לפרש תמיהה זו אנו צריכים לבאר בקצרה את משמעותם הסמלית של הקורבנות השונים¹.

קורבן עולה קרב כולו לה' והוא מבטא את מידת היראה. בקורבן השלמים האדם אוכל מבשר הקורבן, כמי שמוזמן לאכול משולחנו של גבוה, והוא כנגד מידת האהבה. בקורבן מנחה מוקטר קומץ ממנה על המזבח והשאר נאכל לכוהנים. מבחינת המקריב שווה אפוא המנחה לעולה, שהרי בשניהם הוא אינו אוכל מן הקורבן. אכילת הקורבן ע"י הכוהנים היא מעין תחליף ל"אכילת מזבח", כדברי הכתוב: "חֻלְקָם נִתְּתִי אֲתָהּ מֵאֲשִׁי" (וי' ו:י). סימן לדבר שכאשר אין הכוהנים יכולים לאכול מן המנחה, כגון במנחת כוהן, המנחה מוקטרת כולה על המזבח: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה, לֹא תֵאָכֵל" (וי' ו:טז). משום כך סמכה התורה בפרשתנו את המנחה לעולה. כך הוא גם במקומות אחרים במקרא, כגון: "לְהַקְרִיב אֲשֶׁה לַה' עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח

* פרופ' מרדכי סבתו, המחלקה לתלמוד ולתושבע"פ, אוניברסיטת בר-אילן.

** מאמר זה הוא עיבוד של פרק מספרי: פתח דבריך: דרשות על פרשות השבוע והמועדים.

1 ההסברים להלן מבוססים על דבריו של הרב דוד צבי הופמן בפירושו לספר ויקרא.

אדם, אפילו לא את הכוהנים, באכילה זו. לא כן הוא ביחס למזון המקיים את החיים. ברובד זה נתן הקב"ה לכוהנים כוח של ברכה: "כי בם בחר ה' א-להיך לשירתו ולברך בָשֶׁם ה'" (דב' כא:ה). משום כך הנותרת מן המנחה היא לאהרון ולבניו.

אתה מוצא, כאשר אליהו הנביא ברח את האלמנה מצרפת: "כִּד הַקָּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תִחְסָר" (מל"א יז:יד), כך אכן היה. אבל כאשר בא להחיות את בנה לא עלה הדבר בידו, אלא לאחר שהתפלל לה': "וַיִּתְמַדַּד עַל הַיֶּלֶד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וַיִּקְרָא אֵל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶ-לֹהֵי תִשָּׁב נָא נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל קִרְבוֹ. וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל אֱלֹהֵיו וַתִּשָּׁב נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד עַל קִרְבוֹ וַיְחִי" (שם:כא-כב). התמודדותו של אליהו על הילד לא הועילה אלא רק לאחר שקרא אל ה' להשיב את נפש הילד 'על קרבו'. רק אז נענה ה' לאליהו, ושבח נפש הילד לקרבו ויחי.

כיוצא בדבר אצל אלישע. כשבא איש מבעל שלישה והביא עשרים לחם שעורים, ברח אלישע את הלחם וַיֹּאכְלוּ וַיִּוְתְרוּ" (מל"ב ד:מד). אבל כאשר ביקש להחיות את בנה של השונמית באמצעות משענתו, על ידי גיחזי, לא עלה הדבר בידו: "וַיִּשֶׁם אֶת הַמְּשַׁעֲנַת עַל פְּנֵי הַנְּעָר וַאֲיִן קוֹל וַאֲיִן קִשָּׁב" (שם:לא). רק לאחר שהתפלל אלישע אל ה' חי הילד: "וַיָּבֵא וַיִּסְגֵּר הַדֹּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל הַיֶּלֶד וַיִּשֶׁם פִּי עַל פִּי וַעֲיִנָיו עַל עֵינָיו וְכַפָּיו עַל כַּפָּיו וַיִּגְהַר עֲלָיו וַיִּחַם בָּשֶׁר הַיֶּלֶד. וַיִּשָּׁב וַיִּלָּךְ בְּבֵית אַחַת הַנָּה וַאֲחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עֲלָיו וַיִּזְרַר הַנְּעָר עַד שְׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנְּעָר אֶת עֵינָיו" (שם:לג-לה).²

תובנה זו שעולה מסיפורי הנביאים כבר נרמזה בתורה בהלכות הקורבנות, ללמדך שדברי תורה צריכים זה לזה, ומה שזה נועל זה פותח (תנחומא, חקת, כג).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

² ראו על כך בפירוט במאמרי "סיפור השונמית", מגדים טו (תשנ"ב), עמ' 45-52.

הראשון שהביא מנחה לה' היה קין: "וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מְנַחָה לַה'" (בר' ד:ג). במקביל הביא גם הבל "מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן" (שם:ד). לכאורה, תמוה הדבר שהתורה מכנה גם את קורבנו של הבל בשם "מנחה": "וַיִּשַׁע ה' אֶל הַבֵּל וְאֶל מְנַחְתּוֹ" (שם). נראה שטעם הדבר הוא, שהבל הביא מבכורות צאנו לא מפני שרצה לבטא את שלטונו של ה' על החיים, אלא מפני שזה היה רכושו: "וַיְהִי הַבֵּל רֹעֵה צֹאן וְקִין הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה" (שם:ב). גם קין וגם הבל הביאו מרכושם כדי לבטא את הכרתם בשלטונו של ה' על הפרנסה המקיימת אותם. נמצא שגם קורבנו של הבל, אף שהיה מן החי, היה במשמעות של מנחה.

בקורבן מן החי נאמר: "אָדָם כִּי יִקְרִיב" (וי' א:ב). 'אָדָם' הוא כינוי לרוח החיים שבאדם, כי זה כל האדם. בקורבן מנחה נאמר: "וַנִּפְשׁ כִּי תִקְרִיב" (וי' ב:א). הנפש במקרא היא כינוי לכוחות האדם המקיימים את החיים, בעיקר לתאוות האכילה: "כִּי תֵאָוֶה נֶפֶשׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר" (דב' יב:כ); "רַעֲבִים גַּם צָמְאִים נֶפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף" (תה' קז:ה); "כִּי הַשְּׂבִיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וַנִּפְשׁ רַעֲבָה מְלֵא טוֹב" (שם:ט).

בתה' קד:כד, לאחר שתיאר את הבריאה כולה, המשורר אומר: "מִה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־מַעֲשֵׂיךָ בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ". שלושה פסוקים אחר כך הוא מוסיף: "כָּל־מַעֲשֵׂיךָ אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּן לְתֵת אֶכְלָם בְּעֵתוֹ" (שם:כז). תחילה "כָּל־מַעֲשֵׂיךָ עֲשִׂיתָ", ואחר כך "כָּל־מַעֲשֵׂיךָ יִשְׁבְּרוּן". תחילה באה ההצהרה שהאדם נוצר על ידי ה' והחיים כולם שייכים לה', ולאחר מכן מתווספת ההכרה שגם קיומו של האדם מותנה ברצון ה' ובשפע הבא מלמעלה, כפי שמפורש בהמשך המזמור: "תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֻטוֹן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבְּעוֹן טוֹב. תִּסְתִּיר פְּנִיךָ בְּהִלּוֹן תִּסְף רוּחַם יִגְוְעוּן וְאֵל עֲפָרָם יִשׁוּבוּן" (שם:כח-כט). האדם חייב להכיר בכך שמקורם של החיים בה', אבל גם להאמין שפרנסתו וקיומו מותנים ברצון הא-להי ובשפע שירעיף עליו. קורבן העולה מבטא את אמונתנו ביצירה, וקורבן המנחה מבטא את אמונתנו בהשגחה.

אמרו חכמים: "שלושה מפתחות לא נמסרו לשליח: של חיה (=יולדת), ושל גשמים, ושל תחיית המתים" (סנהדרין קיג ע"א). שלושה אלה עניינם הבאת חיים לעולם; לא רק "חיה" ו"תחיית המתים" עניינם הבאת חיים לעולם, אלא אף גבורות גשמים בתחיית המתים" (משנה ברכות ה, ב, כלומר ב'שמונה עשרה'). שלושה אלה לא נמסרו לשליח, אלא הם בבעלותו המוחלטת של ה'. על פי דרכנו אנו יכולים לומר שמשום כך בקורבן עולה, המבטא את בעלות ה' על החיים, הכול עולה כליל על המזבח. אין ראוי לשתף שום